

Ha áttekintենek a közelmúltban megjelent, gazdag és sokrétű anyagot bemutató antológiákat, alighanem meggyőződhetnek arról, hogy a teljes 19. század magyar költészetét reprezentáló válogatott szövegkiadás hiánypótló jelleggel bír. A kötetenként is majd ezer oldalon bemutatott korszak szerzői közül természetesen nem hiányoznak a klasszikusok, Kölcseytől Vörösmartyn és Petőfin át Aranyig s Komjáthyig. Ugyanakkor a kisebb meseterek legjobb munkái sem maradtak ki az antológiából, csak példaként kiragadva Vargha Gyula, Bárd Miklós vagy Zempléni Árpád nevét említem. Mindemellett pedig a mindannyiunktól olvasott, de leginkább más műfaj művelőiként ismert szerzők is új arcukkal mutatkoznak meg – például Katona József, Eötvös József, Jókai Mór, Gárdonyi Géza vagy a leginkább csak a Nyugat főszerkesztőjeként emlegetett Ignótus verseit emelhetjük ki.

Az időbeli s kulturális távolságot, mely a harmadik évezred elején már leplezhetetlenül megmutatkozik, a versekhez fűzött jegyzetek, illetve a szerzőket bemutató életrajzi vázlatok igyeksenek áthidalni, megkönnyítve a művek olvasását és befogadását, valamint eleget téve a közvetítés szükségének és igényének. Az igényes kivitelű, külsejükben is a Magyar Remekírók hagyományát folytató könyvek ezáltal nem csupán a legszigorúbb szakmai követelmé-

nyeknek s a nagy múltú sorozat folytatásából adódó várakozásoknak felelnek meg lényegében maradéktalanul – kínálva a választás és vonzódás tág mozgásterét a legkülönfélébb olvasói ízlésítéletek számára egyaránt. Egyben a két kötet – reményeink szerint – egy éppoly klasszikussá váló sorozat nyitányaként is olvasható, mint amilyené napjainkra a föleleveníteni kívánt előd lett.

BENGI LÁSZLÓ

(*Kortárs Kiadó, Bp., 2001. I–II.*
968+910 o.)

Térey János: *Paulus*

A *Paulus* című regény a szerző nyolcadik önálló – ebből második epikai – kötete, egyben a hetedik verseskötete. Ilyen szintű pontosításra azért van szükség, mert ezt a „verses regényt” egyrészt nyilvánvalóan Térey fiatal íróhoz képest óriási terjedelmű, ezidáig máris hat ciklikushagyományos verskötetbe foglalt lírai életműve felől érdemes olvasni (a mostani teljesítmény egyebek mellett várhatóan legalábbis részleges összegzése a lírai versekben elszórtan fellelhető törekvéseknek), másrészt pedig kellő figyelmet kell szentelni annak a ténynek, hogy a jelen-

kori magyar irodalomban általában véve divatba jött a verses epika. Az irodalmi tradícióban szabadon garázdálkodó, vagy inkább a legkülönfélébb művészeti mintákat – köztük az esetlegesen kimerültnek hitteket is – egyaránt feléleszteni és felújítani képes „posztmodernizmus” egyik konkrét jelenségéről, hozadékáról van ebben az esetben szó, amely a zárt költészeti forma sikeres alkalmazásával bizonyítja önmaga kulturális nyitottságát, fesztelenségét, teremtőképességét. A kilencvenes évek elejének inkább még csak az ún. „hosszúvers” műfaját próbálgató kísérletei után – Kun Árpád: *Ilion* (1989, 1991), Babics Imre: *Magyarok kertje* (1993) – a valóságos elsőbbség ezen a téren vitathatatlanul a közelmúltban sajnálatosan elhalálozott Simon Balázsé, aki *Nimród* című „eposzában” (1994) adott új példát a poéma műfajának sikeres alkalmazására. Ezt követően jó néhány év szünet után jelent meg Szálinger Balázs *Zalai passiója*, amelyre talán a „vígeposz” megjelölés illik legjobban; minthogy bőven él parodisztikus-szatirikus effektusokkal, tulajdonképpen főleg a *szövegközöttségben* létező munka, tehát az irodalomtörténetből jól ismert hasonló – víg vagy kevésbé víg – elbeszélő versművekre való tudatos-provokatív ráutaló gesztusok étetik igazán (mindenekelőtt a Zrínyi által alkotott *Szigeti veszedelem* és Petőfi-től *A helység kalapácsa* említendő

itt), s mint ilyen, Térey nem utolsó sorban eredeti *Jevgenyij Anyegin-parafrazisként* működő „verses regényének” közvetlen-technikai előzményeként, az irodalomszociológiai, az áttételes esztétikai orientáció szintjén amolyan kiváltó-stimuláló „előfutaraként” értékelhető.

A Szálingernél mindenestre jóval ökonomikusabb művet alkotó Térey nem pusztán háromszáz oldalon alkalmazza az Anyegin-strófát, hanem „verses regényét” mintegy szerkezet, cselekménylefuttatás és hangulat szintjén is *viszonyba helyezi* Puskin világhírű szövegével. Ez mindenekelőtt a fordulatra épített szerelmi történet temperálásában, az alap-főhős mellé állított tükör- vagy ellenfigura hangsúlyos szerepeltetésében, valamint az olyan demonstratív, legalábbis jelzésértékű stílustranszformációk végrehajtásában mutatkozik meg, mint amilyen például a közismert Tatjana- és Anyegin-levél saját variációinak megalkotása. Azonban Térey művének összetettsége távolról sem merül ki ennyiben, hiszen a szövegi rendszeralkotás nem korlátozódik arra, hogy a mű idegen textúrák vonatkoztatási terébe kerül (a puskin mellett a dantei játszik még kitüntetett szerepet), hanem legalább ekkora jelentősége van a „regényen” belüli utalási hálózatnak, a narrációs közeg egyenműségének, amely a tartalmi szétartósság ellenére is érvényesül, összefoglalóan: a rokonítható, egymás-

sal kapcsolatba hozható locus-pon-tok struktúrájának.

A Paulus név már eleve három különböző személyt jelöl és köt össze egyben a kilenc fejezet folyamán, ami a komplexitást növelő tényezők legalapvetőbbike. A Biblia-Paulus (Saulus) mellett Friedrich Paulus, a sztálingrádi vesztő és egy hackerként (internetes kalózként) tevékenykedő budapesti Pál is felbukkan még – egy-egy többé-kevésbé kikerekedő egyéni élettörténetbe ágyazottan. Három különböző Pálról van tehát szó, akiknek a sorsalakulása külön-külön fut, mégis összekapcsolódik valamiképpen, laza, de érdekes, meggyőző egységet képezve. Közülük a Biblia-Paulusé meghatározó a másik kettőre nézve, hiszen a *damaszkusziáság*, a „pálfordulás” aktu-sától elválaszthatatlan, ám általáno-sabban is érthető fordulatmozzanat a másik két Pál életében szintén cezúrát képez a saját világ törvény-szerűségei szerint. (Az eredetileg hódító hadvezérként érkező német tábornok a szovjeteknél folytatja pályafutását, a budapesti hacker „diadalmas férfúsága” pedig az anyegini/tatjanai érzelmi dominan-cia-megcserélődés révén fut zá-tonyra.) De a szerzői teljesítmény oldaláról szemlélve azt is mondhat-juk: a budapesti Pál sorsa képezi bi-zonyos szinten a másik kettő to-vábbfejleszthető foglalatát, hiszen a bibliai-vallásos hagyományból em-lékezetes, valamint a II. világháború

időszakából ismert figura története előre adott mintázatot kínál Térey és az olvasó számára, ellenben a ma-gyar fővárosban élő fiatalember tel-jességgel kitalált személy. Így pedig mind a művészi beavatkozás és ala-kítás, mind pedig a befogadói értel-mező-aktivitás számára a vele kap-csolatos események és megfontolá-sok bizonyulhatnak a leginkább inspiratívnak. Talán ennek a helyzet-nek felelnek meg a mű matemati-kailag kiegyensúlyozott (a 6:3:1-es számvisztonnyal leírható) belső ará-nyai is: a regényben a budapesti hacker Pál foglalja el a legnagyobb teret, vele az I., II., IV., VI., VIII., és IX. fejezet egyaránt foglalkozik, ezzel szemben az időben távolabbi Friedrich Paulus mindössze három fejezetben válik központi alakká (III., V., VII.), míg Biblia-Paulus tulajdon-képpen csupán a II. fejezet szereplő-je, s még ott is csak közvetve, beszél-getésbe ágyazottan jelenik meg.

Térey János *Paulusa* monumen-tális alkotás, amely a saját liriko-epikai törekvések megkoronázásának (eddigyi fő műnek) éppúgy tekinthe-tő, mint a különböző európai kultú-raalkotó hagyományrendek (zsidó-ság, kereszténység) kiegyensúlyozá-sára tett erőteljes kísérletnek is – főképpen az emblémafigura/-ák, Paulus(/Saulus)-ok sokrétű szituá-lása révén.

WEÉRY IMRE

(*Palatinus, Bp., 2001. 307 o. 2600 Ft*)